

# **طرحدنامه جامع**

**بایسته‌های اخلاقی، علمی و مهارتی مبلغان**

**فتح الله نجارزادگان**

## فهرست موضوعات

### کلیات

۶.....	مقدمه: چند نکته ضروری درباره طرح‌نامه
۶.....	ضرورت تدوین طرح‌نامه
۷.....	تعریف مبلغ
۷.....	اهداف تبلیغ
۷.....	رسالت منبر
۷.....	استعدادسنجی تبلیغ
۸.....	آسیب‌شناسی تبلیغ

### بایسته‌های اخلاقی مبلغان

۹.....	بایسته‌های اخلاق (منش‌های) بندگی
۹.....	بایسته‌های اخلاقی (منش‌های) فردی
۹.....	بایسته‌های اخلاقی (منش‌های) اجتماعی
۹.....	احتراز از آفات عالمان

### بایسته‌های علمی مبلغان

۱۰ .....	محور اول: بایستگی‌ها در شناخت قرآن (نگاه درون قرآنی به قرآن)
۱۰ .....	تحلیل پاره‌ای از عناوین و اوصاف قرآن در قرآن
۱۰ .....	ویژگی‌های قرآن نسبت به سایر کتاب‌های آسمانی کنون
۱۰ .....	اهداف قرآن
۱۰ .....	انتظار قرآن و انتظار از قرآن
۱۰ .....	انتظار قرآن
۱۱ .....	انتظار از قرآن
۱۱ .....	شناخت نظام تعالیم و بافت قرآن

۱۱	نظام هرمی
۱۱	نظام صنفی
۱۱	نظام گروه‌بندی
۱۱	شناخت شیوه‌های بیان معارف در قرآن
۱۱	آشنایی با آیات زندگی (آیات کاربردی تر در زندگی)
۱۳	شناخت مفاهیم پایه و اساسی (کلیدی) در قرآن
۱۳	مفاهیم اساسی در حوزه باور و گواهی
۱۳	مفاهیم اساسی (پایه) در حوزه بینش و آگاهی
۱۴	مفاهیم اساسی در حوزه منش و رفتار
۱۴	مفاهیم اساسی در حوزه تحریک و انگیزش
۱۴	آگاهی از سیمای کلی نظام‌های قرآنی
۱۴	نظام اخلاقی قرآن
۱۵	نظام حقوقی اجتماعی سیاسی قرآن
۱۵	محور دوم: بایستگی‌ها در شناخت اهل بیت ﷺ
۱۵	چگونگی حضور اهل بیت در قرآن
۱۵	مناقب اهل بیت در قرآن
۱۵	حقوق اهل بیت در قرآن
۱۶	اهل بیت در سطح ظواهر (تنزیل) قرآن
۱۶	اهل بیت در سطح بطون (تأویل) قرآن
۱۶	پیوند (رابطه) اهل بیت و قرآن
۱۶	ویژگی‌های اهل بیت در کلام اهل بیت
۱۶	منش (خلق) و سیره اهل بیت
۱۶	محبت به اهل بیت
۱۶	روایات راهبردی (کلیدی) از آثار اهل بیت

محور سوم: بایستگی‌ها در شناخت موضوعات اساسی ..... ۱۹	
۱۹ ..... احکام فقهی	
۱۹ ..... مصائب اهل بیت	
۱۹ ..... مهدویت	
۱۹ ..... حکومت دینی	
۱۹ ..... انقلاب اسلامی و شرایط جهانی معاصر	
۱۹ ..... تاریخ تشیع و اختصاصات شیعه	
۱۹ ..... عناوین خاص (ناظر به رویدادهای تکراری در هر سال)	
۱۹ ..... موضوعات متفرقه ضروری	
محور چهارم: آشنایی با منابع علمی مرجع (منابع مکتوب) و پایگاه‌های اطلاع‌رسانی و مراکز دینی ..... ۲۱	
۲۱ ..... منابع علمی پایه در حوزه تفسیر و حدیث	
۲۱ ..... آثار بزرگان	
۲۱ ..... پایگاه‌های علمی، مراکز دینی تربیتی و فرهنگی و نرم افزارها	
۲۲ ..... مراکز دینی، تربیتی و فرهنگی	
۲۲ ..... نرم افزارها	
۲۲ ..... کانال‌های مفید تلگرامی	
۲۳ ..... بایسته‌های روشی و مهارتی مبلغان	
۲۳ ..... محور اول: روش‌ها	
۲۳ ..... روش بهره‌مندی (استفاده) از قرآن	
۲۳ ..... روش تدبیر در قرآن	
۲۳ ..... روش استفاده و بهره‌گیری از میراث معصومان و فهم حدیث	
۲۳ ..... روش شبهه‌شناسی و پاسخ به شباهات و پرسش‌ها	
۲۳ ..... روش فیش‌برداری (یادداشت) برای منبر و تبلیغ	
۲۳ ..... روش بیان احکام فقهی	

روش استفاده از منابع شعری و کاربرد شعر در تبلیغ.....	۲۳
روش استفاده از منابع قصص (داستان) و خاطرهای و کاربرد آن در تبلیغ .....	۲۳
روش مطالعه کتاب‌های تخصصی و عمومی و استفاده از نرم افزارها.....	۲۳
روش تندخوانی.....	۲۳
روش کلاسداری در سطوح گوناگون .....	۲۳
روش استفاده از تجربیات دیگران به ویژه مبلغان شهری و موفق .....	۲۳
روش استفاده از فضای مجازی .....	۲۳
<b>محور دوم مهارت‌ها .....</b>	
مهارت مخاطب‌شناسی .....	۲۳
مهارت تبلیغ و تعامل با توده مردم .....	۲۴
مهارت تبلیغ و تعامل با جوانان .....	۲۴
مهارت تبلیغ و تعامل با نوجوانان .....	۲۴
مهارت تبلیغ و تعامل با کودکان .....	۲۴
مهارت اجرای مسابقات دینی .....	۲۴
مهارت بیان مصائب اهل بیت.....	۲۴

## کلیات

### مقدمه: چند نکته ضروری درباره طرحنامه

۱. این طرحنامه، گام نخست در این زمینه است و باید تصحیح و تکمیل شود از جمله باید آن را به چند نفر از متخصصان در حوزه‌های گوناگون سپرد تا موضوعات و منابع آن را در هر بخش تصحیح و کامل و سپس با بازخوانی، یکدست کنند.
۲. آن چه در این طرحنامه آمده در سطح متوسط یا حد نصاب برای امر تبلیغ است و باید برای تبلیغ در حد کمال، برنامه‌ریزی دیگری کرد.
۳. برخی از سرفصل‌ها و مطالب در این طرحنامه (بلکه برخی از منابع در این طرحنامه) نیاز به تدریس و آموزش دارد و برخی از آنها با معرفی منابع مناسب به عهده مری نهاده می‌شود تا مطالعه کند.
۴. باید در پایان هر فصل از محورها، چند سطر یا صفحه (به اقتضای بحث) جای خالی و سفید گذاشته شود تا هر کدام از مبلغان بنا به معلومات و نیازهای خود آن را پر کنند و برای استفاده خود به کار بزنند.
۵. این طرحنامه (که باید تکمیل شود) حوزه‌های گوناگون علمی، روشی و مهارتی در امر تبلیغ را به صورت اجمالی مرور کرده، و فرستی برای مبلغان فراهم آورده است تا ابعاد موضوع را بشناسد و در صورت تمایل در یکی از موضوعات نیز به صورت تخصصی آموزش ببینند و صاحب نظر شوند.
۶. نباید گمان بریم این طرحنامه (و یا برنامه‌های مشابه آن) بلندپروازی و دست نیافتنی است به نظر ما این گونه نیست یا دست کم همه مطالب آن چنین نیست ضمن آن که می‌توان با برنامه‌ریزی درست و طی چند مرحله آن را اجرایی کرد.
۷. اگر کارگاه‌های آموزشی با متخصصان فن و نیز تبادل تجربیات مبلغان با یکدیگر را برگزار کنیم در کوتاه مدت می‌توانیم سطح علمی و مهارتی مبلغان را در حد مطلوب ارتقا بخشیم. به نظر بندۀ می‌توان مکانی مناسب برای برگزاری کارگاه‌ها از یک روز تا سه روز برگزار کرد و با برنامه‌ریزی فشرده و حضور متخصصان خبره، کیفیت کار مبلغان را ارتقا داد.
۸. باید امر تبلیغ را به سمت قرآن محوری سوق داد تا در جهان کنونی بتوان تعامل بیشتری با مخاطبان ایجاد کرد.
۹. نکته پایانی این که پیشنهاد می‌شود این طرحنامه پس از تکمیل و تصحیح در چند نسخه مکتوب در اختیار افراد خبره و به صورت نرم افزاری در اختیار همه مبلغان قرار گیرد و اگر نقطه نظری بود اعمال و سپس به صورت گسترشده منتشر شود.

### ضرورت تدوین طرحنامه

برای درک این ضرورت همین بس که به این نکته توجه کنیم: هرگز نمی‌توان در دنیا امروز که جهان

ارتباطات (دهکده جهانی) است بدون دانش و مهارت لازم از موضوعی سخن گفت به ویژه در امر دین که حساس‌ترین موضوع در زندگی بشر است. ضمن آن که امر تبلیغ نوعاً شخصی است یعنی هر کس بنا به تلاش شخصی خود در این امر موفقیت کسب می‌کند با آن که استعدادهای فراوانی در بین حوزه‌هایی در جوانان، در این زمینه هست که باید به آنها کمک کرد تا آن را کشف کنند و برای اهداف دین به کار گیرند. این طرح‌نامه می‌تواند گامی کوچک در این زمینه باشد.

## تعريف مبلغ

به نظر می‌رسد اصطلاح «مبلغ» در اینجا متراffد با «عالی دین‌شناس» است که بنا دارد به مسئولیت الهی خود برای رساندن پیام‌های دین - بیشتر - از طریق وعظ و خطابه (از منابع عقل و نقل) اقدام کند. تعریف‌های دیگری نیز از مبلغ هست که باید در جای خود بررسی شوند.

## اهداف تبلیغ

اهداف تبلیغ را باید از آیات و روایات استخراج و به ترتیب اولویت دسته‌بندی کرد. این اهداف به ابتدایی، متوسط و نهایی تقسیم می‌شوند و ناگزیر باید برای دستیابی بر هر کدام (زمینه‌های معرفتی آن را شناخت و برای اجرای آن) برنامه‌ریزی کرد. هرگز در این باره نمی‌توان از آیه ۱۲۲ سوره توبه غافل ماند که می‌فرماید: ﴿وَمَا كَانَ الْمُؤْمِنُونَ لِيَنْفِرُوا كَافَّةً فَلَوْلَا نَفَرَ مِنْ كُلِّ فِرْقَةٍ مِّنْهُمْ طَائِفَةٌ لِيَتَفَقَّهُوا فِي الدِّينِ وَلَيُنذِرُوا قَوْمَهُمْ إِذَا رَجَعُوا إِلَيْهِمْ لَعَلَّهُمْ يَحْذَرُونَ﴾ بر اساس این آیه شریف باید از هر جامعه مسلمان، گروهی همت کنند و به سوی مراکز علمی برای شناخت اسلام و تفقه در دین هجرت نمایند (این امر واجب کفایی است). آن‌گاه که تا حدودی در دین خبره شدند بازگردند و به مسئولیت‌های خود در برپایی و تقویت فرهنگ دین و به ویژه امر «انذار فرد و جامعه» اقدام کنند. یعنی: آنان را از کیفرهای دنیوی و اخروی بیم دهنند، باشد که آنان بترسند، این کیفر در صورتی رخ می‌دهد که جامعه دینی به انحراف رود، با احکام الهی مخالفت کند، از تکالیف خود سرباز زند، به فساد گراید و...

## رسالت منبر

رسالت منبر را باید بر اساس ضرورت تبلیغ، تعریف مبلغ و اهداف تبلیغ شاخت چه این که هرگز نباید در این تعریف از طهارت و قداست این واژه (منبر) غافل بود چون تعبیر منبر با قداست درآمیخته است.

## استعدادسنجی تبلیغ

استعدادسنجی تبلیغ، نیاز به مطالعات کارشناسی دارد؛ ابتدا باید نیازهای زمان و اقسام گوناگون جامعه را در دو دسته نیازهای ثابت و نیازهای متغیر شناخت و سپس آنها را دسته‌بندی کرد آن‌گاه به مبلغان کمک کنیم تا استعداد خود را برای ورود به یکی از عرصه‌های تبلیغ بشناسند و الزامات آن را تحصیل کنند.

بدیهی است ورود به عرصه تبلیغ دین، نیاز به یک سلسله شرایط و استعدادهای اولیه دارد که باید احراز شود.

### آسیب‌شناسی تبلیغ

آسیب‌های تبلیغ بر اثر کاستی‌ها و نقصان‌ها در چهار محور باشته‌های اخلاقی، علمی، مهارتی و روشی مبلغان (که خواهید دید) پدید می‌آید و باز نیاز به مطالعات کارشناسی در حوزه نظری و میدانی دارد. منابع بخش کلیات: برای شرح و تکمیل این بخش افزون بر آیات شریفه قرآن باید میزان الحکمة، باب ۴۷ (باب التبلیغ) و سایر کتاب‌ها و مقالاتی که در زمینه تبلیغ و منبر نگاشته شده را ملاحظه کرد.

## بایسته‌های اخلاقی مبلغان

در این محور بایسته‌های اخلاقی مبلغان در دو سطح حد نصاب و حد کمال از منبع عقل و نقل شناسایی و شیوه‌های تخلق به آنها نیز ارائه می‌گردد.

بایسته‌های اخلاقی مبلغان را می‌توان در سه حوزه اخلاقی بندگی، فردی و اجتماعی تقسیم کرد و سپس آفات عالمان را به آن افزود و مربیان را از آن برحدار داشت.

### یک: بایسته‌های اخلاقی (منش‌های) بندگی

خوف و رجا (زمرا/۹)، قدرشناسی از خداوند به ویژه به دلیل جایگاه ارزشی تعلیم و مقام معلمی (بقره/۲۶۹، رعد/۱۹، حج/۵۴، مجادله/۱۱)، تسليم و عمل به آموزه‌های وحیانی (زمرا/۵۵، انعام/۱۵۵)، خشیت (فاطر/۲۸)، تهجد (زمرا/۹)، خوف و رجاء (زمرا/۱۰)، اخلاص (کهف/۱۱)، توکل (یوسف/۶۷، ابراهیم/۱۱-۱۲)، حُسن ظن (زمرا/۵۳-۵۴)، رضا (ص/۳۰ و ۴۴، یوسف/۸۶)، ذکر و دعا (آل عمران/۴۱ و ۱۹۱، بقره/۱۸۶، اعراف/۲۰۵) و ... .

### دو: بایسته‌های اخلاقی (منش‌های) فردی

ربانی در تعلیم کتاب (آل عمران/۷۹)، تلاوت مستمر آیات (مزمل/۱-۵ و ۲۰، بقره/۱۲۱)، عزّت نفس (قصص/۲۴)، فروتنی (لقمان/۱۸، فرقان/۶۳)، قناعت (روم/۳۷، نجم/۲۴، نساء/۳۲) و ... .

### سه: بایسته‌های اخلاقی (منش‌های) اجتماعی

همراه با خداجویان (کهف/۲۸، شعراء/۳۱۵)، مژده به رحمت، و بیم از کیفر (نساء/۱۶۵، هود/۳-۲)، احزاب/۴۵-۴۶)، رویکرد اصلاحی (هود/۸۸)، عفو و گذشت (یوسف/۹۲، نساء/۱۴۹)، سلام کردن (نور/۲۴ و ۶۱)، صیر (انفال/۴۶، رعد/۲۴) و ... .

### چهار: احتراز از آفات عالمان

پاره‌ای از این آفات عبارتند از: دعوت دیگران به نیکی و غفلت از خویش (بقره/۴۴)، اختلاف پس از علم و آگاهی (بقره/۲۱۳، سوری/۱۴-۱۳)، گرایش به طاغوتیان و تثبیت ظالuman (نساء/۵۲-۵۱)، کتمان و انکار حقایق (بقره/۱۴۶ و ۱۷۴)، انتساب دروغ به خداوند و سوء استفاده از موقعیت خود (بقره/۷۹)، دلبستگی به حیات دنیا و غفلت از آخرت (نجم/۲۸-۲۹)، بالیدن به علم و پندار بینیازی (غافر/۸۳، قصص/۷۸، زمرة/۵۰-۴۹) و ... .

منابع این بخش: باید با استفاده از کتاب‌های تفسیری، روایات اهل بیت و کتاب‌های اخلاقی تربیتی این محور را تکمیل و شرح و بسط داد.

## بایسته‌های علمی مبلغان

این بخش، سهم بسزایی در امر تبلیغ دارد و در آن در چند محور بایستگی‌های علمی شناسایی و به مبلغان برای مطالعه یا تعلم (فراگیری به صورت آموزش) معرفی می‌گردد. این محورها عبارتند از:

محور اول: بایستگی‌ها در شناخت قرآن (نکاه درون قرآنی به قرآن)

چند امر در این محور ضروری است که بدین شرحند:

یک: تحلیل پاره‌ای از عناوین و اوصاف قرآن در قرآن

قرآن (واقعه/۸۰، زخرف/۳ و...)، کتاب (بقره/۲ و...)، ذکر (آل عمران/۵۸، انبیاء/۵۰ و...)، نور (نساء/۱۷۴)، مائدہ/۱۵)، حکمت (جمعه/۲، قمر/۴-۵، اسراء/۳۹)، کلام الله (توبه/۶، بقره/۷۵)، هدایتگر (بقره/۱۸۵)، آل عمران/۱۳۸، نمل/۷۷ و...)، شفابخش (اسراء/۸۲)، حدیث و احسن الحديث (طور/۳۴، کهف/۶، زمر/۲۳)، فرقان (فرقان/۱)، نور (نساء/۱۷۴، مائدہ/۱۵)، بیم دهنده و مژده‌آور (فصلت/۴ و...) و ... .

دو: ویژگی‌های قرآن نسبت به سایر کتاب‌های آسمانی کنون

جهان شمول و جاودانه (تکویر/۲۷، انعام/۱۹، مدثر، ۳۶، فرقان/۱)، میزان حق و قول فصل (فصلت/۴۱-۴۲)، طارق/۱۴-۱۳)، مُهیمن و قیم (مائده/۴۸، کهف/۲)، همانندناپذیر و تحریفناپذیر (عنکبوت/۴۸، حجر/۹)، فصلت/۴۱-۴۲

سه: اهداف قرآن

یادآوری و غفلت‌زدایی (تکویر/۲۷، انبیاء/۲۴، ص/۱ و...)، انذار و تبشير (فصلت/۴-۳ و...)، خروج از تاریکی‌ها و هدایت به سوی نور (ابراهیم/۱ و...)، مدلل کردن بینش‌های درست (نساء/۱۷۴)، تبیین اختلاف‌ها و تمییز حق (نحل/۶۴) و... .

چهار: انتظار قرآن و انتظار از قرآن

انتظار قرآن: انتظار قرآن از همگان به ویژه مبلغان را می‌توان در چند گام بدین صورت ترسیم کرد.

گام اول: شناخت درست و همه جانبه از قرآن (با عناوین یاد شده در بندهای قبلی)، باور به قرآن و افزایش و تعمیق آن (انفال/۲، مدثر/۳۱، نساء/۱۳۶)

گام دوم: درک جایگاه آگاهان به قرآن در تعابیر «قاریان» (علق/۳-۱، مزمول/۲۰، اسراء/۱۰۶، نحل/۹۸)، «تالیان» (بقره/۱۲۱، یونس/۶، نمل/۹۲)، «مرّلان» (مزمول/۴)، «معلمان» (آل عمران/۷۹ و ۱۶۴)، «متدبران» (ص/۲۹) «اوتوالعلم» (عنکبوت/۴۹، سباء/۶)

گام سوم: تلاوت پیوسته آیات (مزمول/۵-۱ و ۲۰، بقره/۱۲۱)

گام چهارم: تدبیر و فهم (از فهم بسیط تا مراتب ژرف و ژرفتر)، (ص/۲۹، قمر/۲۲)

گام پنجم: افزایش و تعمیق باور به قرآن (انفال/۲، مدثر/۳۱، نساء/۱۳۶)

گام ششم: تمسمک به آموزه‌ها و تسلیم در برابر کلام خدا (اعراف/۱۷۰)

گام هفتم: انس و زندگی با قرآن

انتظار از قرآن: برای آن که انتظار از قرآن درست و واقعینانه باشد باید، ابتدا نیازهای خود را در بعد عقلی (نظری و عملی)، فطری (میل به پرستش، جاودانگی، حقیقت‌جویی، زیبایی و...)، عاطفی (کنش‌ها و واکنش‌ها) و اخلاقی بشناسیم سپس آنها را به ترتیب اولویت طبقه‌بندی کنیم و در گام بعد بررسی کنیم قرآن، کدام دسته از خواسته‌ها و نیازها را بر می‌آورد.

#### پنج: شناخت نظام تعالیم و بافت قرآن

نظام هرمی: در این نظام، رأس هرم، کلمه طيبة توحید و أضلاع آن، هستی‌شناسی، سرگذشت گذشتگان، فرجام‌شناسی راه و راهنمایشناصی، برنامه‌های عملی (شامل همه خلق‌ها، و احکام عبادی، فردی و اجتماعی) است.

نظام صنفی: در این نظام، تعالیم وحی به اصناف گوناگون معرفت‌شناسی، اعتقادی، احکام فقهی حقوقی دسته‌بندی می‌شود.

نظام گروه‌بندی: آیات در این نظام در دو گروه عمده قرار می‌گیرند

الف: آیات درباره شناخت خداوند با بیان اوصاف و اسمای او (مانند آیات آخر سوره حشر)

ب: آیات برای شناخت خدا با بیان مناسبات حقتعالی با نظام هستی اعم از نظام تکوین و تشریع؛ غیب و شهود؛ گذشته و حال و آینده؛ مُلک و ملکوت و...

نظام ساختاری: ساختار قرآن از محکم و متشابه، ناسخ و منسوخ، ظواهر و بطون (تأویل و تنزیل)، صریح و کنابه، مکی و مدنی و...

#### شش: شناخت شیوه‌های بیان معارف در قرآن

استفاده از برهان، تمثیل، جدال احسن، گزینش صحنه‌های تاریخی، تکمیل، تصحیح و ابطال دیدگاه‌ها در اثنای گزارش، تبیین سیر عمودی پدیده‌ها، داوری قاطع، پیوند تعالیم نظری با منش‌های اخلاقی و تربیتی، نوآوری‌های معرفتی، تکرار مطالب، تبیین معارف به صورت متقابل (رودردو)، طرح پرسش، بیان حقایق از زبان حیوانات مانند: هدهد، مورچه و چند شیوه دیگر.

#### هفت: آشنایی با آیات زندگی (آیات کاربردی‌تر در زندگی)

در این بخش حدود دویست آیه از قرآن که همواره به نیازهای مخاطبان نزدیک‌تر و کاربردی‌ترند گزینش می‌شود؛ مبلغان باید ضمن حفظ (از بَر کردن) این آیات، تفسیر، نکته‌ها و پیام‌های این آیات را به خوبی بدانند. به طور نمونه می‌توان این آیات را «آیات زندگی» نامید.

سورة حمد ← تمام آیات سوره

سورة بقره ← **﴿ذَلِكَ الْكِتَابُ لَا رَبَّ فِيهِ هُدَىٰ لِلْمُتَّقِينَ﴾** (آية ٢)، **﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقْتُمْ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّسِّعُونَ﴾** (آية ٢١)، **﴿وَسَرِّرُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أَنَّ لَهُمْ جَنَاحَاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ كُلُّمَا رُزِقُوا مِنْهَا مِنْ ثَمَرَةٍ رِّزْقًا قَالُوا هَذَا الَّذِي رُزِقْنَا مِنْ قَبْلُ وَأَنُوا يَهُ مُتَشَابِهًَا وَلَهُمْ فِيهَا أَزْوَاجٌ مُّطَهَّرَةٌ وَهُمْ فِيهَا حَالِدُونَ﴾** (آية ٢٥)، **﴿وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً قَالُوا أَتَجْعَلُ فِيهَا مَنْ يُفْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ الدَّمَاءَ وَتَحْنُ نُسَبْحُ يَحْمَدُكَ وَتُنَقَّدُسُ لَكَ قَالَ إِنِّي أَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ﴾** (آية ٣٠)، **﴿وَاسْتَعِنُوا بِالصَّبَرِ وَالصَّلَاةِ وَإِنَّهَا لَكَبِيرَةٌ إِلَّا عَلَى الْخَاصِّينَ﴾** (آية ٤٥)، **﴿بَلِّي مِنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُ لِلَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَلَهُ أَجْرٌ عِنْدَ رَبِّهِ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزُنُونَ﴾** (آية ١١٢)، **﴿بِدِيعِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَإِذَا قَضَى أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ﴾** (آية ١١٧)، **﴿وَإِذْ ابْتَلَى إِبْرَاهِيمَ رَبُّهُ بِكَلِمَاتٍ فَأَتَمَّهُنَّ قَالَ إِنِّي جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ إِمَامًا قَالَ وَمَنْ ذُرِّيَّتِي قَالَ لَا يَنَالُ عَهْدِي الظَّالِمِينَ﴾** (آية ١٢٤)، **﴿وَمَنْ يَرْغَبُ عَنْ مِلَّةِ إِبْرَاهِيمَ إِلَّا مِنْ سَفَهَ نَفْسَهُ وَلَقَدْ اصْطَفَنَا فِي الدُّنْيَا وَإِنَّهُ فِي الْآخِرَةِ لَمِنَ الصَّالِحِينَ﴾** (آية ١٣٠)، **﴿فَادْكُرُونِي أَذْكُرْكُمْ وَاشْكُرُوا لِي وَلَا تَكْفُرُونَ﴾** (آية ١٥٢)، **﴿الَّذِينَ إِذَا أَصَابَتْهُمْ مُصِيبَةٌ مُصِيبَةٌ قَالُوا إِلَّا لِلَّهِ وَإِلَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ﴾** (آية ١٥٦)، **﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُلُّوا مِنْ طَيَّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ وَاشْكُرُوا لِلَّهِ إِنْ كُنْتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ﴾** (آية ١٧٢)، **﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقَوْنَ﴾** (آية ١٨٣)، **﴿... هُنَّ لِبَاسٌ لَكُمْ وَأَنْتُمْ لِبَاسٌ لَهُنَّ﴾** (آية ١٨٧)، **﴿وَأَنْفَقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلِكَةِ وَأَحْسِنُوا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ﴾** (آية ١٩٥)، **﴿وَمَا تَعْلَمُوا مِنْ حَيْثُ يَعْلَمُهُ اللَّهُ وَتَرَوَدُوا فَإِنَّ حَيْرَ الرَّازِدِ التَّقْوَىٰ وَأَتَقْتُونَ يَا أُولَئِي الْأَلْبَابِ﴾** (آية ١٩٧)، **﴿إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَاجَرُوا وَجَاهُدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أُولَئِكَ يَرْجُونَ رَحْمَتَ اللَّهِ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾** (آية ٢١٨)، **﴿وَلَمَّا بَرَزُوا لِجَاهِلَوتَ وَجَنُودِهِ قَالُوا رَبَّنَا أَفْرَغْ عَلَيْنَا صَبَرًا وَتَبَّتْ أَقْدَامَنَا وَأَنْصَرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ﴾** (آية ٢٥٠)، **﴿الَّلَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُ الْقَيُومُ لَا تَأْخُذْهُ سِنَةٌ وَلَا نُومٌ لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْهُ إِلَّا يَإِذْنِهِ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يُحِيطُونَ بِشَيْءٍ مِنْ عِلْمِهِ إِلَّا بِمَا شَاءَ وَسَعَ كُرْسِيُّهُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَلَا يَكُوْدُهُ حِفْظُهُمَا وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ﴾** (آية ٢٥٥)، **﴿الَّلَّهُ وَلِيُّ الَّذِينَ آمَنُوا يُخْرِجُهُمْ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ وَالَّذِينَ كَفَرُوا أُولَئِكُمُ الطَّاغُوتُ يُخْرِجُونَهُمْ مِنَ النُّورِ إِلَى الظُّلُمَاتِ أُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا حَالِدُونَ﴾** (آية ٢٥٧)، **﴿يُؤْتَى الْحِكْمَةَ مَنْ يَشَاءُ وَمَنْ يُؤْتَ الْحِكْمَةَ فَقَدْ أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا وَمَا يَذَكَّرُ إِلَّا أُولُو الْأَلْبَابِ﴾** (آية ٢٦٩)، **﴿إِنْ ثَبَدُوا الصَّدَقَاتِ فَنِعْمًا هِيَ وَإِنْ تُخْفُوهَا وَتُؤْتُوهَا الْفُقَرَاءَ فَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ وَيُكَفَّرُ عَنْكُمْ مِنْ سَيِّئَاتِكُمْ وَاللَّهُ يَمَا تَعْمَلُونَ خَيْرٌ﴾** (آية ٢٧١)، **﴿فَوَأَتَقْتُوا يَوْمًا تُرْجَعُونَ فِيهِ إِلَى اللَّهِ ثُمَّ تُوَفَّى كُلُّ نَفْسٍ مَا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ﴾** (آية ٢٨١)، **﴿أَمَنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنزَلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ كُلُّ آمَنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ لَا تُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْ رُسُلِهِ وَقَالُوا سَمِعْنَا**

وَأَطْعَنَا غُرْأَنَكَ رَبَّنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ \* لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا لَهَا مَا كَسَبَتْ وَعَلَيْهَا مَا اكْتَسَبَتْ رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذنَا إِنْ نَسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا رَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْ عَلَيْنَا إِصْرًا كَمَا حَمَلْتَهُ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِنَا رَبَّنَا وَلَا تُحَمِّلْنَا مَا لَا طَاقَةَ لَنَا بِهِ وَاعْفُ عَنَّا وَاغْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا أَئْتَ مَوْلَانَا فَائِصُنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ ﴿٢٨٦-٢٨٥﴾ (آیات ۲۸۵-۲۸۶)

آیات زندگی در سایر سوره‌ها نیز به همین صورت فهرست می‌شوند.

هشت: شناخت مفاهیم پایه و اساسی (کلیدی) در قرآن

پاره‌ای از تعابیر در قرآن کلیدی‌اند به گونه‌ای که می‌توان آنها را همانند حلقه‌های اتصال برای سایر معارف قرآن دانست. پس اگر معنای آنها به خوبی درک شود بسیاری از معارف شناخته خواهند شد. این تعابیر را می‌توان در چند حوزه بدین صورت، دسته‌بندی کرد:

الف: مفاهیم اساسی در حوزه باور و گواهی

۱. توحید: توحید اصل الاصول بنیادی و روح تعالیم وحی است و مباحث محوری آن عبارت است از: توحید ذاتی، توحید خالقی، توحید ربوبی (معناشناسی «رب»، ادله توحید ربوبی، ویژگی‌های ربوبیت حقتعالی، شئون ربوبیت حقتعالی در تکوین و تشریع وجود معنایی «آیه و آیات» و دلالت آنها بر توحید ربوبی تکوینی و تشریعی)، توحید الوهی (معناشناسی إله و لفظ جلاله الله، ادله توحید الوهی)، توحید عبادی (معناشناسی عبادت، ادله توحید عبادی، پیوند توحید خالقی، ربوبی، الوهی و عبادی، حکمت عبادات، مراتب عبادت)، توحید در ولایت، نصرت، رازقیت، اطاعت.

۲. کفر و شرک و نفاق: کفر (وجوه معنایی کفر، کفر ارزشی، ابعاد کفر اعتقادی: کفر به مبدأ، معاد، رسالت و...)، شرک (ابعاد و مراتب شرک، برهان ناپذیری شرک و سبکسری و سفاهت مشرک)، نفاق (معناشناسی نفاق، نشانه‌های نفاق و منافق)

۳. دین، اسلام و ایمان: دین (وجوه معنایی دین، ویژگی‌های دین اسلام به طور عام، اوصاف دین اسلام به طور خاص، عدم اکراه در دین)، اسلام (وجوه معنایی اسلام)، ایمان (معناشناسی ایمان، مراتب ایمان، ابعاد ایمان - ایمان به مبدأ، معاد، رسالت، ولایت، کتب آسمانی، فرشتگان - پیوند ایمان با عمل، ایمان و کفر اهل کتاب)

ب: مفاهیم اساسی (پایه) در حوزه بینش و آگاهی

۱. عقل و قلب، علم و حکمت و جهل: عقل (معناشناسی عقل و واژگان متضاد و متراffد مانند: لب، حلم، نهی، سفیه و ... ارزش عاقلان)، قلب (معناشناسی قلب، رابطه قلب و عقل)، علم (علم، نعمت و آیت خدا، ارزش عالمان، شرافت علوم خاص، نکوهش عالمان، مسئولیت‌های عالمان)، حکمت (معناشناسی حکمت، اهدای حکمت، انبیا و تعلیم حکمت، رابطه حکمت و علم)، جهل (معناشناسی جهل، اساس جهالت‌ها، جهالت‌های اخلاقی)

۲. حق و باطل، هدایت و ضلالت، حیات و ممات: حق (منشأ حق، معناشناسی حق، تمثیلات حق)، باطل (معناشناسی باطل، تشبیهات (تمثیلات) باطل)، هدایت (وجوه معنایی هدایت، هدایت تکوینی، تشریعی، پاداش ثانوی)، حیات (معناشناسی حیات، ابعاد و مراتب حیات، حیات جاودانه و قطعی)، موت (معناشناسی موت، ابعاد و مراتب موت)

#### ج: مفاهیم اساسی در حوزه منش و رفتار

۱. تقوا: تقوا (معناشناسی تقوا، ابعاد تقوا، مراتب تقوا، آثار دنیوی و اخروی تقوا)
۲. منش‌های بندگی، فردی و اجتماعی: منش‌های بندگی (توبه و استغفار، توکل، ذکر و دعا، شکر، حسن و ظلن و عدم یأس، خوف و رجا)، منش‌های فردی و اجتماعی مثبت و منفی (عجب، بخل، قناعت، فروتنی، صبر، تفرقه، قطع رحم، اسراف، حسادت و استکبار)
۳. عمل صالح و فاسد: عمل صالح (معناشناسی عمل صالح، مترادفها و متضادها، گونه‌های عمل صالح - تعبدی و توصلی -، ارزش عمل صالح)، عمل فاسد (معناشناسی، گونه‌ها)

#### د: مفاهیم اساسی در حوزه تحریک و انگیزش

۱. مژده تفضل و پاداش، بیم کیفر: مژده (مژده‌های زودهنگام، پادash‌های ابدی بهشت، ابعاد پادash‌ها)، کیفر (کیفرهای دنیوی زودهنگام، کیفر رستاخیز و دوزخ، ابعاد کیفرها)
۲. جاذبه محبت: (معناشناسی محبت، مراتب محبت)
۳. وسوسه‌های شیطان و نفس سرکش: (شناخت شیطان، مهارت‌ها و شیوه‌های فریبکاری، شیطان و نفس)
۴. جاذبه حیات دنیا: (حکمت زیستن در دنیا - آزمون و تجهیز - تشبیهات حیات دنیا)

#### نه: آگاهی از سیمای کلی نظام‌های قرآنی

معارف قرآن را می‌توان از یک نظر در چند نظام معنایی دسته بندی کرد.  
مبلغان در این محور، در حد بسیار فشرده با سیمای کلی نظام‌های قرآنی آشنا می‌شوند. این آشنایی زمینه مناسبی را ایجاد می‌کند تا اگر مبلغی مایل بود آن را به صورت مسروچ بررسی و در این زمینه شناخت لازم را فرآیند. دو نمونه از سیمای کلی از نظام‌های قرآنی بدین شرحند:

#### الف: نظام اخلاقی قرآن

##### هدف (ابتدایی، متوسط و عالی)

شاخص‌ها و ویژگی‌ها (واقعیت‌نامه، همه جانبه، هماهنگ، جامع و همگانی)  
مبانی (توحید و خداباوری آیمان به خدا بنیان ارزش فعل اخلاقی؛ نیت قرب، معیار ارزش، و...،  
خودشناسی [اساحت‌های گوناگون انسان، جاودانگی و هدفداری، معیار و میزان، ستیز نهانی و انتخاب‌گری،  
انعطاف‌پذیر تا تغییر هویت، اتحاد باورها و منش‌ها با روح و جان])

انگیزش‌ها و محرک‌ها (مزده و امید به تفضل و پاداش، بیم و خوف از کیفر، جاذبه محبت، باور به نظارت و مراقبت حق تعالی، معرفت و باور به توحید ناب)

ابعاد و نشانه‌های رشد اخلاقی (در بعد اخلاق بندگی، فردی، اجتماعی و زیست محیطی)  
عوامل ناهنجاری‌ها و رذایل اخلاقی (شیطان، نفس سرکش، جاذبه دنیا، محیط و همنشین ناسالم)  
راه کارهای پیشگیری و درمان رذایل اخلاقی (مراقبت، نظارت و حسابرسی، استعاذه، تواق، یاد مرگ و قیامت، توبه، استغفار، اصلاح، اجتناب از گناهان کبیره، صدقه و...)

ب: نظام حقوقی اجتماعی سیاسی قرآن  
مبانی (توحید باور [خدا منشأ حق و مالک مدبر آفرینش]، هدفمندی و جاودانگی انسان، مساوات و برابری در گوهر وجودی انسان‌ها، کرامت ذاتی انسان‌ها، عدالت‌خواهی فطری)  
ویژگی‌های نظام حقوقی قرآن (هماهنگی در تکوین و تشریع، عدالت‌محوری، برابری، آزادی و آزادگی و...)  
ابعاد حقوقی اجتماعی (حق حیات، امنیت، مالکیت، دادخواهی، آزادی اندیشه، دخالت متقابل اصلاحی و...)  
ابعاد حقوق سیاسی (حق حاکمیت، مشارکت در تصمیم‌گیری‌ها، نظارت بر قدرت و...)  
بايسته‌ها در حقوق اجتماعی سیاسی (لزوم صدق و اجتناب از دروغ و شایعه‌پراکنی، رعایت حریم خصوصی، رعایت حرمت مقدسات و حریم شرع، اجتناب از طاغوت، فساد و هرج و مرچ، اجتناب از تفرقه و...)  
سیمای کلی سایر نظام‌های قرآنی، مانند: نظام خانواده، نظام معيشت و اقتصاد، نظام معرفت‌شناسی، نظام عالم آخرت و... نیز شناخته و به همین شکل ارایه می‌شود.

منابع محور اول: باید برای هر کدام از عنوانین نه گانه در این محور، چند منبع مفید و پر بار توسط متخصصان فن شناسایی و معرفی شود به طور نمونه درباره عنوانین اول تا ششم می‌توان به این منابع اشاره کرد: قرآن‌شناسی، آیت‌الله مصباح؛ قرآن در قرآن، آیت‌الله جوادی؛ قرآن در قرآن، دکتر نجارزادگان؛ مقدمه جلد اول تفسیر تسنیم، آیت‌الله جوادی؛ آشنایی با قرآن شهید مطهری. در عنوان هفتم تا نهم نیز باید با استفاده از تفاسیر و منابع مناسب دیگر، شرحی کوتاه درباره آیات نگاشت.

محور دوم: بايستگی‌ها در شناخت اهل بیت ﷺ  
بايستگی‌ها در این محور نیز در چند حوزه بدین شرح است:

یک: چگونگی حضور اهل بیت در قرآن  
مناقب اهل بیت در قرآن  
تطهیر ویژه (احزاب/۳۳)، جدایی ناپذیری از قرآن (عنکبوت/۴۹، فاطر/۳۲)  
حقوق اهل بیت در قرآن  
حق معرفت به اهل بیت، در ردیف حق خدا و پیامبر (انفال/۴۲، نساء/۵۹، حشر/۷)، حق اطاعت

(نساء/۵۹)، حق ولایت (مائده/۵۶-۵۵، مائدہ/۳ و ۶۷)، حق مرجعیت دینی و علمی (نحل/۴۲-۴۳)، حق مودت (شوری/۲۲)، حقوق مالی (انفال/۴۲، حشر/۷) و...

اهل بیت در سطح ظواهر (تنزیل) قرآن

(احزاب/۳۳، طه/۱۲۲، آل عمران/۶۱، نساء/۵۹ و...)

اهل بیت در سطح بطنون (تأویل) قرآن

(قصص/۵، رحمن/۱۹-۲۲ و...)

دو: پیوند (رابطه) اهل بیت و قرآن

ثقل و عدل قرآن (سنن ترمذی: ج۵، ص۶۶۲ و...)، وارثان قرآن (فاطر/۳۲)، آگاهان و ناطقان قرآن (کافی: ج۸، ص۵ و...) و...

سه: ویژگی‌های اهل بیت در کلام اهل بیت

خلفاء الله و خلفاء النبی، اوصیاء الله، عُرْفَاءَ اللَّهِ، خَزَنَةُ عِلْمِ اللَّهِ، وَرَثَةُ عِلْمِ الْأَنْبِيَا وَ... (نهج البلاغه و اهل  
البيت فی الكتاب والسنۃ، ص۱۹۳-۱۱۱)

چهار: منش (خلق) و سیره اهل بیت

منش و سیره بندگی اهل بیت

اخلاص، تلاش بیوقفه، نماز، روزه، رضا و... (اهل البيت فی الكتاب والسنۃ، ص۲۸۹-۲۶۵)

منش و سیره فردی اهل بیت

تواضع صبر و... (همان، ص۲۵۹-۲۵۵ و ۲۹۳-۲۸۹)

منش و سیره اجتماعی اهل بیت

عفو، بخشش (عطای)، ایثار و... (همان، ص۲۶۹-۲۵۵، ۲۴۹-۲۵۹، ۲۹۷-۲۹۳)

پنج: محبت به اهل بیت

ارزش محبت، نشانه‌های محبت و آثار محبت به اهل بیت (همان، ص۴۴۵-۳۹۷)

شش: روایات راهبردی (کلیدی) از آثار اهل بیت

در این بخش حدود یکصد روایت، از روایات کلیدی معصومان که نوعاً کاربردی هستند و به نیازهای مخاطبان - به ویژه نیاز اخلاقی آنان - نزدیک ترند گزینش می‌شود. مبلغان باید معنا، نکات و پیام این روایات را به خوبی بشناسند و حتی الامکان آنها را حفظ (از بَر) کنند مانند این روایات از بخش حکمت‌های نهج البلاغه که سید رضی از امام علی علیه السلام نقل کرده است:

۱. صَدْرُ الْعَاقِلِ صَنْدُوقُ سِرِّهِ (حکمت ۶)، ۲. الصَّدَقَةُ دَوَاءٌ مُنْجِحٌ، وَأَعْمَالُ الْعِبَادِ فِي عَاجِلِهِمْ نُصْبٌ أَعْيُنِهِمْ

فِي أَجْلِهِمْ (حُكْمَت٧)، ٣. خَالِطُوا النَّاسَ مُخَالَطَةً إِنْ مُتَّمْ مَعَهَا بَكُوا عَلَيْكُمْ، وَ إِنْ عَشْتُمْ حَنُوا إِلَيْكُمْ (حُكْمَت١٠)، ٤. إِذَا وَصَلَتِ إِلَيْكُمْ أَطْرَافُ النَّعَمِ فَلَا تُنَفِّرُوا أَقْصَاهَا بِقِلَّةِ الشُّكْرِ (حُكْمَت١٣)، ٥. وَ الْفُرْصَةُ تَمُرُّ مَرَّ السَّحَابِ، فَأَنْتَهِزُوا فُرْصَ الْحَيْرِ (حُكْمَت٢١)، ٦. الْحَدَرُ الْحَدَرُ افْوَالُهُ لَقَدْ سَتَرَ حَتَّى كَانَهُ قَدْ غَرَ (حُكْمَت٣٠)، ٧. لَا قُرْبَةٌ بِالنَّوَافِلِ إِذَا أَضَرَتْ بِالْفَرَائِصِ (حُكْمَت٣٩)، ٨. وَ لَا يَقُلُّ عَمَلٌ مَعَ التَّقْوِيِّ، وَ كَيْفَ يَقُلُّ مَا يُتَقَبَّلُ (حُكْمَت٩٥)، ٩. هَلَكَ امْرُؤٌ لَمْ يَعْرِفْ قَدْرَهُ (حُكْمَت١٤٩)، ١٠. لَا طَاعَةٌ لِمَخْلُوقٍ فِي مَعْصِيَةِ الْخَالِقِ (حُكْمَت٤٠٩)، ١١. وَ كَمْ مِنْ عَقْلٍ أَسِيرٍ عِنْدَهُ هَوَى أَمِيرٍ (حُكْمَت٢١١)، ١٢. الْقُلْبُ مُصْحَّفُ الْبَصَرِ (حُكْمَت٤٠٩)، ١٣. رَبُّ مَفْتُونٍ بِحُسْنِ الْقَوْلِ فِيهِ (حُكْمَت٤٦٢)، ١٤. مَا الْمُجَاهِدُ الشَّهِيدُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَعْظَمِ أَجْرًا مِمَّنْ قَدَرَ فَعَفَ، لَكَادَ الْعَفْيُفُ أَنْ يَكُونَ مَلَكًا مِنَ الْمُلَائِكَةِ (حُكْمَت٤٧٤)، ١٥. مِنْ كَفَّارَاتِ الدُّنُوبِ الْعِظَامِ إِغاثَةُ الْمَلْهُوفِ، وَ التَّنْفِيسُ عَنِ الْمَكْرُوبِ (حُكْمَت٢٤)، ١٦. إِذَا تَمَّ الْعَقْلُ نَقْصَ الْكَلَامِ (حُكْمَت٧١)

و نیز روایات دیگر از امام علیؑ و سایر معصومانؑ مانند این روایات از کتاب «میزان الحکمة» که از منابع گوناگون جمع آوری شده است:

١. غَايَةُ الْمَكَارِمِ الْإِيَثَارِ (امام علی، رقم ٢١)، ٢. صَلَاحُ الْعَقْلِ الْأَدَبِ (امام علی، رقم ٣٥٤)، ٣. إِنَّ خَيْرَ مَا ورَثَ الْأَبَاءُ لِأَبْنَائِهِمُ الْأَدَبُ لَا الْمَالُ، فَإِنَّ الْمَالَ يَذَهِبُ وَ الْأَدَبُ يَبْقَى (امام صادق، رقم ٣٨٩)، ٤. أَبْخَلَ النَّاسُ مَنْ بَخْلَ بِمَا افْتَرَضَ اللَّهُ عَلَيْهِ (پیامبر اکرم، رقم ١٦١٥)، ٥. إِنَّ بُشْرَ الْمُؤْمِنِ فِي وَجْهِهِ وَ قُوَّتَهُ فِي دِينِهِ وَ حُرْنَهُ فِي قَلْبِهِ (پیامبر اکرم، رقم ١٧٢١)، ٦. كُلُّ عَيْنٍ بِاكيَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ غَيْرُ ثَلَاثَ: عَيْنٌ سَهَرَتْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، وَ عَيْنٌ فَاضَتْ مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ، وَ عَيْنٌ غَضَّتْ عَنْ مَحَارَمِ اللَّهِ (امام باقر، رقم ١٨٤٠)، ٧. لَا يَكُونُ الْمُؤْمِنُ جَبَانًا وَ لَا حَرَيْصًا وَ لَا شَحِيقًا (امام باقر، رقم ٢٢٧٦)، ٨. إِنَّ أَجْوَدَ النَّاسَ مَنْ أَعْطَى مِنْ لَا يَرْجُوا (امام حسین، رقم ٣٠٠٩)، ٩. لِيَسْ حُسْنُ الْجَوَارِ كَفَّ الْأَذَى وَ لَكِنْ حُسْنُ الْجَوَارِ الصَّبِرُ عَلَى الْأَذَى (امام کاظم، رقم ٣٠٣٢) و... إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى لَيَسِّئُ الْعَبْدَ فِي جَاهِهِ كَمَا يَسِّئُ فِي مَالِهِ فَيَقُولُ: يَا عَبْدِي رَزَقْتُكَ جَاهًا فَهَلْ أَعْنَتَ بِهِ مَظْلومًا أَوْ أَغْثَتَ بِهِ مَلْهُوفًا (پیامبر اکرم، رقم ٣٠٣٢) و...

و باز روایاتی دیگر از ابواب گوناگون از کتب روایی که در موضوعات دیگر طرح نامه نیامده است. از جمله این ابواب (که در کتاب میزان الحکمة گردآوری شده است) عبارتند از: احسان، اخلاق، انصاف، تحقیر، تسویف، تجسس، تملق، تواضع، توفیق، توکل، تهمت، جمعه، جود، حرص، حزن، حسد، حقد، حلم، حمق، حیا، خشوع، خصومت، خیانت، دین (قرض)، رَحْمَ، رَضَا، رَفْقَ، رِيَاضَتَ، رِيَا، سَخَا، سُخْرِيَّةَ، سَفَرَ، سَلَامَ، شَجَاعَتَ، شُحَّ، شَرْفَ، صَبَرَ، صَحَّتَ، صَدَقَ، صَمَتَ، ضَحَّكَ، ضَيَافَتَ، طَمَعَ، ظَنَّ، عَافِيَّةَ، عَجَبَ، عَرَضَ، عَزَمَ، عَفْوَ، غَيْبَةَ، غَصَبَ، غَضَبَ، غَفَلَتَ، غَيْبَتَ، غَيْرَتَ، فَحَشَ، فَخَرَ، فَرَحَ، قَنَاعَتَ، قَنَوْطَ، كَبَرَ، كَذَبَ، كَرَمَ، كَسْلَ، لَسَانَ، مُدَاهَنَهَ، مِراقبَتَ، نَظَمَ، نَمِيمَهَ، وَفَهَ، وَعَدَ، وَقَارَ، يَأْسَ.

منابع محور دوم: باید برای هر کدام از عنوانین شش گانه فوق چند منبع مفید و پربار توسط متخصصان فن شناسایی و معرفی شود، به طور نمونه برای عنوان اول می‌توان به کتاب «تفسیر موضوعی قرآن کریم»

(آموزه‌هایی از فضایل و حقوق اهل بیت در قرآن) اشاره کرد و برای عناوین دیگر شروح کتب روایی، نهج البلاغه و صحیفه سجادیه را دید.

## محور سوم: بایستگی‌ها در شناخت موضوعات اساسی

در این محور، چند موضوع ضروری و با اهمیت در امر تبلیغ شناسایی و معرفی شده است. هر مبلغی باید تا حدودی با این موضوعات آشنا باشد و چه بسا مایل باشد هر کدام از این موضوعات را که خواست بنا به نیازها و اقتضاهای ثابت و متغیر انتخاب و درباره آن بیشتر مطالعه کند تا در آن موضوع (تا حدودی) خبره شود. پاره‌ای از این موضوعات بدین شرحند که باید توسط افراد خبره تکمیل و منابع مناسب با آنها شناسایی گردد.

یک: احکام فقهی

دو: مصائب اهل بیت

سه: مهدویت

شرایط ظهور، عصر ظهور، شخصیت‌شناسی امام مهدی، ویژگی‌های عصر غیبت و...

چهار: حکومت دینی

ضرورت و مشروعيت حکومت دینی در عصر غیبت، اهداف حکومت دینی، حدود و اختیارات ولی فقیه، مناسبات (روابط) حکومت دینی در عرصه داخلی با جهان اسلام و روابط بین‌المللی

پنج: انقلاب اسلامی و شرایط جهانی معاصر  
چرایی و چگونگی، آسیب‌ها و چالش‌ها، اهداف، حقوق اساسی جمهوری اسلامی، اصول راهبردی انقلاب اسلامی، انقلاب اسلامی و دنیای معاصر، وضعیت کلی سیاسی در جهان معاصر

شش: تاریخ تشیع و اختصاصات شیعه

منشأ و ریشه تشیع، شیعه و اهل بیت، امامت، تاریخ امامت، ولادت و وفات معصومان، عصمت انبیاء، رجعت، بدای، تقیه، متعه، شیعه و صحابه (نفاق و فسق جمعی از صحابه)، توسل، شفاعت، زیارت

هفت: عناوین خاص (ناظر به رویدادهای تکراری در هر سال)  
عاشورا و نهضت حسینی، ماه مبارک رمضان، لیله قدر، قدس و اسرائیل، تاریخ صهیونیست، عدم مشروعيت اسرائیل، لعن و برائت و...

هشت: موضوعات متفرقه ضروری

علم و حکمت، علم و دین، عقل و دین، عقل و جهل و...  
عرفان و عرفان نما، حبّ و بغض، عشق و محبت، زینت و زیبایی، سیر و سلوک و...  
دنیا و آخرت، اجل و مرگ، قبر و بربار، میزان و صراط، بهشت و دوزخ، خواب و رؤیا، جن و فرشته، سحر

و کهانت (و کف خوانی)، مستضعف و مستکبر، نعمت و نقمت، بلا و ابتلاء، جبر و اختیار، سعادت و شقاوت، خوف و رجا، خیر و شر، سود و خسران، مساجد و معابد، شکر و کفران، ظالم و مظلوم، جنگ و جهاد، سنت آزمون، طاغوت، حکمت حیات، غلو، فطرت، عواطف، ولایت و...

اخلاق (اخلاق کاربردی) و تربیت، ذکر و دعا، تهجد و مناجات، تقوا و پارسايی، توسعه و ضيق رزق، عزت و ذلت، فقر و غنا، حرام و حلال، حسنات و سیئات، فسق و فجور (گناه)، سلام و صلووات، امر به معروف و نهی از منکر، استعازه و استغفار، عبادت، خودسازی، تزکیه، زهد، شیطان، نفس، اسوه، ازدواج و...

منابع محور سوم: باید درباره هر کدام عناوین هشت گانه این محور، چند منبع مفید و پربار توسط متخصصان فن شناسایی و معرفی شود. پارهای از منابع برای عنوان سوم، ششم و هشتم بدین شرحند.

اصل الشیعة و اصولها، کاشف الغطاء، شیعه در اسلام، علامه طباطبائی؛ نقطه‌های آغاز در اخلاق عملی، آیت‌الله مهدوی کنی؛ آموزه‌های اخلاقی رفتاری امامان شیعه؛ سیره تربیتی پیامبر اکرم و اهل بیت (چند جلد) سید علی حسینی زاده؛ بیست و پنج اصل از اصول اخلاقی امامان، عبدالوس و محمدی؛ معراج السعادة علامه نراقی؛ جامع السعادات علامه نراقی؛ تاریخ زندگی اهل بیت؛ کتاب اخلاق علامه شبر؛ المراقبات و نیز رساله لقاء الله، میرزا جواد ملکی تبریزی؛ مجموعه کتاب‌های ره توشه (کتاب‌های دفتر تبلیغات برای مبلغان)، اصول و فلسفه تعلیم و تربیت دکتر شریعتمداری؛ درآمدی بر سیر و سلوک آیت‌الله مجتبی تهرانی؛ راهنمای همسران جوان، محمدعلی سادات؛ خانواده و فرزندان (چند جلد) اثر سازمان انحصار اولیا و مربیان سایر منابع برای عناوین هشت‌گانه، توسط افراد متخصص (در هر کدام از این عناوین) شناسایی و معرفی می‌شود.

**محور چهارم: آشنایی با منابع علمی مرجع (منابع مکتوب) و پایگاه‌های اطلاع‌رسانی و مراکز دینی**  
از جمله محورهای در «بایسته‌های علمی مبلغان»، آشنایی مبلغ با منابع مهم علمی (منابع مکتوب) و پایگاه‌های اطلاع‌رسانی و مراکز دینی است. این منابع نوعاً، به صورت منبع مرجع مورد استفاده قرار می‌گیرند و غیر از منابعی است که در بندهای هر محور مشخص شده است.

#### یک: منابع علمی پایه در حوزه تفسیر و حدیث

نهج البلاغه، صحیفه سجادیه (فهرست توصیفی)، کافی، غررالحکم، تحف العقول، میزان الحکمة، گزیده میزان الحکمة، خصال، معانی الاخبار، مواضع العددية، مکاتیب الرسول، مکاتیب الائمه، نهج الفصاحة، الحياة، مصابیح الانوار فی حل مشکلات الاخبار مرحوم شّبّر، قاموس قرآن، تفسیر المیزان، مجمع البیان، نمونه، تسنیم، نور، تفاسیر تک جلدی (مانند تفسیر اصفی فیض کاشانی و تفسیر مبین)، پیام قرآن آیت‌الله مکارم، منشور جاوید آیت‌الله سبحانی، تفسیر اهل بیت زیرنظر علی رضا برآش، دائرةالمعارف قرآن کریم (مرکز فرهنگ و معارف قرآن)، دانشنامه علوم قرآن (پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی)، دانشنامه عقاید (از قرآن و حدیث)، دانشنامه امام علی علیه السلام، علوم القرآن عند المفسرین، کشف الغمة فی معرفة الائمه، معجم احادیث الامام المهدی، المراجعات، مسند‌های معصومان، مفاتیح الحياة، کتاب شناسه (معرفی مراکز تحقیقاتی حوزه)، دانشنامه جهان اسلام، دائرةالمعارف بزرگ اسلامی، دیوان‌های شعر، کتاب‌های داستان و قصص قرآنی و غیر قرآنی

#### دو: آثار بزرگان

مبلغان باید تا حدودی آثار بزرگان را بشناسند و از آنها استفاده کنند مانند:

آثار شهید مطهری

آثار آیت‌الله جوادی (مانند حکمت عبادت، سیره رسول اکرم در قرآن، مراحل اخلاق، امام مهدی موعود موجود، تفسیر موضوعی و...)

آثار امام خمینی (شرح چهل حدیث، اسرار الصلاة و...)

آثار آیت‌الله مصباح یزدی (ره توشه، پندهای پیامبر اکرم به ابوذر (۲ جلد)، راهیان کوی دوست، اخلاق در قرآن، پند جاوید و...)

آثار حجۃالاسلام قرائتی (یوسف قرآنی، تفسیر نور تک جلدی)

آثار مرحوم فلسفی (شرح دعای مکارم الاخلاق، ۳ جلد)

آثار آیت‌الله ری شهری (تفسیر قرآن ناطق (شرح زیارت جامعه کبیره)، بهشت و دوزخ از نگاه قرآن و حدیث، و...)

سه: پایگاه‌های علمی، مراکز دینی تربیتی و فرهنگی و نرم افزارها

مانند پایگاه تبیان، رسا، بлаг، پرسمان و...

چهار: مراکز دینی، تربیتی و فرهنگی

سازمان تبلیغات، سازمان اوقاف، مرکز ملی پاسخگویی به شباهات و پرسش‌های دینی، نهاد نمایندگی  
مقام رهبری در دانشگاهها، سازمان جوانان

پنج: نرم افزارها

مانند: نرم افزار سیره اهل بیت، جامع التفاسیر، جامع الاحادیث، اخلاق اسلامی، پرسمان

شش: کانال‌های مفید تلگرامی

## بایسته‌های روشی و مهارتی مبلغان

### محور اول: روش‌ها

یک: روش بهره‌مندی (استفاده) از قرآن

دو: روش تدبیر در قرآن

سه: روش استفاده و بهره‌گیری از میراث معمصومان و فهم حدیث

چهار: روش شبهه‌شناسی و پاسخ به شباهات و پرسش‌ها  
پرسش‌ها و شباهات رایج

پنج: روش فیش‌برداری (یادداشت) برای منبر و تبلیغ

شش: روش بیان احکام فقهی

هفت: روش استفاده از منابع شعری و کاربرد شعر در تبلیغ

هشت: روش استفاده از منابع قصص (داستان) و خاطره‌ها و کاربرد آن در تبلیغ

نه: روش مطالعه کتاب‌های تخصصی و عمومی و استفاده از نرم افزارها

ده: روش تندخوانی

یازده: روش کلاسداری در سطوح گوناگون

دوازده: روش استفاده از تجربیات دیگران به ویژه مبلغان شهری و موفق

سیزده: روش استفاده از فضای مجازی

و...  
منابع بایسته‌های روشی: باید برای هر کدام از عنایین سیزده‌گانه فوق، چند منبع مفید و پربار آموزشی و مطالعاتی توسط متخصصان فن شناسایی و معرفی شود. به طور نمونه کتاب فقه الحدیث عبدالهادی مسعودی؛ تاریخ حدیث، محمد کاظم طباطبائی؛ تلخیص مقیاس الهدایة استاد علی اکبر غفاری برای عنوان سوم.

### محور دوم مهارت‌ها

یک: مهارت مخاطب‌شناسی

مهارت نیاز‌سنجری

## دو: مهارت تبلیغ و تعامل با توده مردم

### سه: مهارت تبلیغ و تعامل با جوانان

شناخت ویژگی‌های روحی روانی جوانان (زودرنج، حساس، پرانرژی، وفادار، پیرو (مقلد) دوست، نوعاً خالص و صادق و...)

شیوه‌های جذب جوانان، مهارت انتقال مفاهیم به جوانان

و...

### چهار: مهارت تبلیغ و تعامل با نوجوانان

### پنجم: مهارت تبلیغ و تعامل با کودکان

### شش: مهارت اجرای مسابقات دینی

### هفت: مهارت بیان مصائب اهل بیت

و...

منابع بایسته‌های مهارتی: باید برای هر کدام از عناوین هفت گانه فوق، چند منبع مفید و پربار توسط افراد خبره شناسایی و معرفی شود. پارهای از این مهارت‌ها با مطالعه مبلغ و استفاده از تجربیات دیگران تأمین می‌شود و پارهای نیاز به آموزش دارد.